

Keskkonnaministri määruse
“Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Vastavalt looduskaitseaduse § 10 lõikele 2 kehtestab keskkonnaminister kaitsealuste liikide püsielupaikade nimekirja, piirid ja kaitsekorra.

Määruse eelnõu on koostanud MTÜ Kotkaklubi ekspert Renno Nellis (tel 5554 2326) ja Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna spetsialist Jaanus Tanilsoo (tel 626 2881). Eelnõu keeleteojataja oli Keskkonnaministeeriumi haldusosakonna spetsialist Enel Ormus (tel 626 2906) ja eelnõu õigusekspertiisi on teinud õigusosakonna jurist Merike Laidvee (tel 626 2905).

2. Eelnõu sisu

Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) on I kategooria kaitsealune liik. Merikotka arvukuse ilmne langus algas 19. sajandi viimasel veerandil ja kulmineerus möödunud sajandi 60. aastate lõpul, mil mitme aasta kestel polnud teateid ühestki edukast pesitsemisest. Olukord hakkas paranema alles alates 1970. aastate teisest poolest ja praeguseks läheneb meil pesitsevate merikotkapaaride arv juba 170-le.

Looduskaitseaduse § 50 lõike 2 punkti 2 kohast merikotka pesapuud 200 meetri raadiuses ümbritsevat ringikujulist kaitsetsooni on looduses enamasti raske määrata. Kaitse alt võib välja jääda sobiv vana mets, mis asub ringist väljas ning piirangute puudumine selles metsaosas tingib tormikahjustuste ohu kaitstaval alal, kus reeglina on vana raieküps mets. Lisaks hõlmab ringikujuline kaitsevöönd sageli ka lageraielanke, noorendikke, võsa ja mõnel juhul põllumaadki. Neid alasid ei ole otstarbekas majandusest rangelt väljas hoida. Eelnõukohastes merikotka püsielupaikades on vana mets sageli ainuke ümbruskonnas ja mõnevõrra erineva kujuga kui seda määrab eespool viidatud looduskaitseaduse säte.

Merikotka soodsa seisundi tagamiseks tuleb vastavalt looduskaitseaduse § 48 lõikele 1 võtta kaitse alla kõik teadaolevad ja keskkonnaregistris registreeritud pesapaigad.

Kaitse alla võtmise aluseks olevas ettepanekus, mille MTÜ Kotkaklubi on Keskkonnaministeeriumile esitanud (31.03.2008 nr 16-4/16963), soovitatakse võtta kaitse alla 55 pesapaika. Seda ettepanekut toetab ka MTÜ Läänemaa linnuklubi liikme Marju Eriti eksperdiarvamus.

Eelnõukohase määrusega võetakse esimeses etapis kaitse alla ettepanekus nimetatud merikotka püsielupaikadest 30, kuna need alad kuuluvad Natura 2000 võrgustikku, kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju Natura-ala kaitse-eesmärkidele ja terviklikkusele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi. Eelkõige tuleb tagada kaitsealuse liigi elupaika kuuluvate EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud elupaigatüüpide - soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080), metsastunud luited (2180), lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210), liigirikad madalsood (7230) ja vanad loodusemetsad (9010) soodne seisund.

Maakonna keskkonnateenistused on teavitanud kõiki eramaomanikke Natura 2000 võrgustiku ala moodustamisest ja kaitse-eeskirjast tulenevatest piirangutest kirja teel.

Ülejäänud MTÜ Kotkaklubi ettepanekus nimetatud püsielupaigad kavandatakse kaitse alla võtta teises etapis, täiendades kõnesoleva eelnõu kohast keskkonnaministri määrust “Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri”.

Looduskaitseeaduse § 21 lõike 1 kohaselt on püsielupaiga valitseja Keskkonnaamet. Püsielupaiga maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kaheks võõndiks. Esimeses võõndis asub pesapaik ja pesitsemiseks sobiv puistu ning kehtib sihtkaitsevõõndi kaitsekord. Sihtkaitsevõõndi puhveralal, seal, kus see läheb üle majandusmetsaks, noorendikeks või raielankideks, kehtib piiranguvõõndi kaitsekord (12 püsielupaigas). Sihtkaitsevõõndi ja piiranguvõõndi piirid on toodud käesoleva määruse lisaks olevatel kaartidel.

Merikotka püsielupaigas on inimestel lubatud viibida, jahti pidada, kala püüda, korjata marju ja seeni 1. augustist 14. veebruarini, muul ajal on inimeste viibimine püsielupaigas lubatud järelevalve- ja päästetöödel, loodusobjekti valitsemisega ja korraldamisega seotud tegevuse korral ning kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekul teostataval teadustööl. Pesitsusperioodiks kehtestatav ajaline piirang on vajalik merikotkaste häirimatuks pesitsemiseks. Püsielupaika läbivatel teedel ja radadel on siiski lubatud inimeste viibimine ning sõidukitega sõitmine.

Püsielupaiga valitseja nõusolekul on püsielupaigas lubatud pool-looduslike koosluste ilme säilimiseks vajalik tegevus. Mõnede püsielupaikade piiranguvõõndisse jäävad Euroopa mastaabis olulised pool-looduslikud kooslused (puiskarjamaad ja looalad), mis vajavad pidevat hooldamist.

Püsielupaiga sihtkaitsevõõndis on valitseja nõusolekul lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine, sest nimetatud regulatsioon annab kaitseala valitsejale võimaluse teha kaalutusotsus, kus analüüsitakse tegevuse võimalikku mõju käesoleva eelnõu eesmärgile ning arvestatakse Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi. Kaalutusotsuse tegemisel tuleb tähelepanu pöörata ka looduskaitseeaduse § 14 lõikele 2, mille kohaselt kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta looduskaitseeaduse § 14 lõikes 1 nimetatud tegevust ja muud tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohast kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

Kaitstavate liikide elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajaliku tegevusena võib püsielupaiga valitseja lubada püsielupaiga sihtkaitsevõõndis alusmetsa, järelkasvu ja puistu teise rinde harvendamist 1. augustist 14. veebruarini. Nimetatud tegevus võib osutada vajalikuks elupaiga pikaajaliseks säilimiseks.

Väljaspool pesitsusaega (1. augustist 14. veebruarini) on piiranguvõõndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud aegjärgne ja häilraie, kuid raielangis suurus ei tohi ületada 2 ha. Raiete kaitseala valitseja kaalutusotsusega reguleerimise eesmärk on tagada raiete mõju analüüs kaitstavate liikide elupaigamuutustele, sest tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k «Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri» hõlmavad kõik püsielupaigad Natura alasid, kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades

Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi. Nimetatud eesmärki toetab ka looduskaitseaduse § 14 lõige 2, mille kohaselt kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta looduskaitseaduse § 14 lõikes 1 nimetatud tegevust ja muud tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohast kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

Püsielupaiga piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu kui pinnas seda võimaldab. Pinnase kaitse eesmärgiks on säilitada merikotka elupaiga terviklikkus.

Kõnesoleva määruse jõustumise korral kustutatakse kaitse alla võetavate püsielupaikade ringikujuline kaitsetsoon.

Püsielupaikade vormistamisel on kasutatud Eesti põhikaardi I kaardistusringi ja Maakatastri andmeid seisuga jaanuar 2010.

Kaitse alla võetavate püsielupaikade sihtkaitsevööndisse jääb 121,79 ha jätkuvalt riigi omandis olevaid maid ning 181,09 ha eraomandis ja 273,02 ha riigiomandis olevaid katastriüksusi. Piiranguvööndisse aga 2,89 ha jätkuvalt riigi omandis olevaid maid ning 106,69 ha eraomandis ja 84,89 ha riigiomandis olevaid katastriüksusi. Lisaks jääb sihtkaitsevööndisse 3,65 ha ja piiranguvööndisse 0,5 ha munitsipaalomandis olevat maad. Kõiki eramaaomanikke on maakonna keskkonnateenistused teavitanud Natura 2000 võrgustiku ala moodustamisest ja kaitse-eeskirjast tulenevatest piirangutest kirjaga.

Ajavahemikus 23.04.–20.05.2008 on eramaaomanikele välja saadetud 122 kirja. Kogu teavitamisprotsessis esitati Saaremaa Keskkonnateenistusele üks vastuväide e-maili teel. Maaomanik oli kategooriliselt vastu püsielupaiga loomisele. Talle saadetud vastuskirjas (30.03.2009 HLS 14-4/6340) selgitati, et Natura alale jääval kinnistul puudub Natura loodusväärtuste kaitsele vajalik režiim, mistõttu on oluline merikotka püsielupaiga moodustamine, eesmärgiga tagada merikotka elupaiga, kui Natura loodusväärtuse, säilimine.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määruse koostamise juures on arvestatud vastavust Euroopa Liidu õigusele, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7-25) ja EÜ nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.7.1992, lk 7-50).

4. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Vastavalt maamaksuseaduse § 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohalikule omavalitsusele maamaksutulude vähenemine. Arvestades maamaksuseaduse § 5 lõiget 4, esitavad Maksu- ja Tolliametile maamaksukohustuse väljaarvestamiseks vajalikud andmed kohalikud omavalitsused. Tulenevalt maamaksuseaduse § 4 lõikest 3 kohaldatakse looduskaitseadusest lähtuvat maamaksusoodustust selle aluseks oleva õigusakti jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist, mis annab kohalikele omavalitsusele võimaluse arvestada eelarve koostamisel maksutulu vähenemisega.

Maamaksutulu vähenemise summa selgub Maksu- ja Tolliametisse informatsiooni laekumisel. Esialgse arvestuse järgi väheneb Muhu valla maamaksutulu seoses määruse jõustumisega ligikaudu 1755; Noarootsi vallal 1672; Varbla vallal 811; Emmaste vallal 2029; Kärla vallal 37; Vigala vallal 242; Kõrgessaare vallal 1227; Tarvastu vallal 1468; Vormsi vallal 431; Oru vallal 455; Tõstamaa vallal 1397; Kaarma vallal 158; Mikitamäe vallal 1070; Torgu vallal 1807; Laimjala vallal 1141; Ruhnu vallal 500 ja Põide vallal 1156 krooni aastas.

Püsielupaiga valitsemiseks ja kaitse korraldamiseks vajalikud kulutused on kavandatud Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaameti eelarves.

Määruse eelnõu kohaselt võetakse kaitse alla 286,58 hektarit eramaid. Seoses kehtestatavate piirangutega tekib metsaomanikel saamata jääva tulu tõttu majanduslik kahju ning riigil võib tekkida vajadus need maad omandada. Püsielupaikades asuvate eramaade riigile omandamise maksumus sõltub maa asukohast. Mikitamäe vallas on maatulundusmaa keskmiseks hinnaks 21 100 kr/ha, Varbla vallas 36 735 kr/ha, Vigala vallas 26 400 kr/ha, Ridala vallas 25 173 kr/ha, Oru vallas 37 300 kr/ha, Noarootsi vallas 30 456 kr/ha, Emmaste vallas 31 412 kr/ha, Kõrgessaare vallas 36 202 kr/ha, Muhu vallas 46 800 kr/ha, Põide vallas 43 311 kr/ha, Laimjala vallas 16 356 kr/ha, Kaarma vallas 90 109 kr/ha, Torgu vallas 31 467 kr/ha, Ruhnu vallas 119 779 kr/ha ja laidudel toimunud tehingutel 194 912 kr/ha, mis teeb kõnesolevas määruuses käsitletava maa ligikaudseks kogumaksumuseks 15 miljonit krooni. Hinnakalkulatsioon baseerub ümberkaudsete maatulundusmaadega tehtud tehingute keskmisel näitajal ajavahemikus 01.07.2007–30.06.2008.

5. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

6. Määruse kooskõlastamine

Määruse eelnõu on kooskõlastatud Riigimetsa Majandamise Keskusega. Eelnõu saadeti kooskõlastamiseks ministeeriumidele e-Õiguse kaudu 21.05.2010. Määrus kooskõlastati kõigi ministeeriumide ja asutuste poolt.

Siseministeerium (Regionaalminister) kooskõlastas eelnõu märkustega (1.06.2010 nr 1.1-7/3514), millega soovis kaaluda võimalust kompenseerida kohalikele omavalitsustele maamaksutulu vähenemine vähemalt aastal 2011. Samuti soovitati eelnõu kooskõlastada Eesti Linnade ning Eesti Maaomavalitsuste Liiduga. Kiri oli saadetud teadmiseks mõlemale.

Eesti Maaomavalitsuste Liit esitas märkuse maamaksutulude vähenemise kompenseerimise probleemi osas. Samuti paluti parandada eelnõud Noarootsi vallas asuvate külade nimede osas. Need ettepanekud viidi sisse.

Maamaksutulude vähenemise ja kompenseerimise osas vastas Keskkonnaministeerium Regionaalministrile (22.06.2010 kiri nr 13-1/3888, kiri läks ka teadmiseks Eesti Maaomavalitsuste Liidule ning Linnade Liidule), et tulenevalt maamaksuseaduse §4 lõikest 3 rakenduvad maamaksusoodustused soodustuste aluseks oleva õigusakti jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist ning riigieelarve

seaduse alusel on omavalitsusel võimalus taotleda looduskaitsealade kehtestamisest tingitud maamaksu laekumise vähenemise kompenseerimist eelarve tasandusfondist.

Jaanus Tamkivi
Minister

Kristina Grau
Asekantsleri kohusetäitja
kantsleri ülesannetes